

## OD AUTORA

Ponad sto lat minęło od czasu, gdy dwie rewolucje – lutowa (w marcu) i październikowa (w listopadzie) 1917 r. zmieniły bieg dziejów świata. Narody upadłego Imperium Rosyjskiego usiłowały wykorzystać chwilę dziejową, by wybić się na niepodległość. Niektórym się to udało, jak na przykład Polakom i narodom krajów bałtyckich, innym nie, i mimo ich heroicznych nieraz wysiłków zagarnęło je imperium czerwone, powstające w miejsce białego. Ludy niemające jeszcze wyrobionego głębokiego poczucia narodowego, nie podejmowały prób stworzenia własnej państwowości. Należy im się pamięć, gdyż również przeszły przez gehennę wojny na obszarach byłego imperium carów. Polacy, którzy sto lat temu odegrali rolę najbardziej pierwszorzędną dla dziejów świata, zatrzymując imperialny marsz „czerwonej” Rosji ku zrewoltowanym Niemcom, ukazani są w książce zaledwie incydentalnie, na styku z innymi narodami. Polska, ówcześni Polacy i ich dzieło zasługują bowiem na coś znacznie więcej niż około dwudziestostronicowe informacje, co ma odbicie w istniejącej literaturze naukowej.

O tym jest ten szkic. Jego celem było skonceptualizowanie tematów i problemów już podejmowanych, ale nadal otwartych na historyczne interpretacje. Mógłbym powtórzyć za Johnem Lewisem Gaddisem, znanym profesorem Yale University: „Historycy [...] z łatwością rozpoznają większość poruszanych przeze mnie kwestii, po części dlatego, że w dużej mierze skorzystałem z ich pracy, a po części dlatego, że powtarzam pewne rzeczy, które sam powiedziałem wcześniej”<sup>1</sup>. Nie jest to praca o rewolucji w Rosji. Literatura naukowa na temat samej rewolucji oraz wojny domowej w Rosji jest ogromna, ale tylko niewielka jej część poświęcona jest narodom w Rosji owych czasów. Ogrom literatury w języku polskim oraz w wielu innych językach zmusza każdego autora do jej

---

<sup>1</sup> J.L. Gaddis, *Zimna wojna. Historia podzielonego świata*, tłum. B. Pietrzyk, Kraków 2007, s. 10.

selekcji i w szczególności wymusza pozostawienie na uboczu tekstów nietraktujących o narodach<sup>2</sup>.

Autor wyraża wdzięczność wszystkim, którzy przyczynili się do powstania niniejszego tekstu.

Sosnowiec, listopad 2018, w umowną setną rocznicę odzyskania niepodległości

---

<sup>2</sup> Dla autora katalizatorem przygotowania niniejszego tekstu było ukazanie się w języku polskim książki Richarda Pipesa *Czerwone imperium. Powstanie Związku Sowieckiego* (tłum. W. Jeżewski, Warszawa 2015), w związku z którą napisał artykuł recenzyjny: A. Lityński, *Narody w Rosji 1917 r. Skutki rewolucji. Uwagi na kanwie książki Richarda Pipesa „Czerwone imperium. Powstanie Związku Sowieckiego”*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2006, t. LXVIII, zeszyt 1.